

ТРАНСПОЗИЦИЈАТА КАКО ПРЕВЕДУВАЧКА ПОСТАПКА ПРИ ПРЕВЕДУВАЊЕТО ОД ИТАЛИЈАНСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Транспозицијата претставува синтаксичка парафраза каде што значењето на изворниот текст, во текстот-цел се изразува со различни синтаксички структури. Значи, се врши замена на сегменти водејќи притоа сметка да не дојде до промена на смислата. Таа се користи како при меѓујазичното преведување така и во ендојазичното преведување. При транспозиција во рамките на еден ист јазик давањето предност на една форма во однос на друга се прави од стилистички причини.

Кога со транспозицијата се надминуваат границите на еден јазик, се задржува смислата, додека означувачот различно се организира во друг јазик.

Ако внимателно анализираме повеќе текстови споредувајќи ги со изворниот текст, можеме да забележиме дека транспозицијата и модулацијата како постапки на преведување се доминантни и дека во најголем број на случаи се дава предност на транспозицијата.

Транспозицијата како преведувачка постапка не се однесува само на сите зборовни групи (член, именка, замена, глагол, придавка, прилог, предлог, сврзник, извик), на сите граматички категории (глаголски предикат, подмет, додатоци итн.), туку и на цели реченици, на параграфи каде што се јавува спојување и делење на искази како и на поместувања на реченици.

Најпрвин ќе направиме осврт на транспозициите кај зборовните групи и ќе дадеме примери за најчестите појави:

- именка /прилог :

<i>Con calma!</i>	=	Смилено!
-------------------	---	-----------------

- именка/придавка :

<i>Coi nomi d'una volta</i>	=	Некогашни имиња
<i>Un film d'autore</i>	=	Авторски филм
<i>le delusioni d'amore</i>	=	љубовни разочарувања

- глагол /именка :

<i>Non c'entra !</i>	=	<i>Нема врска!</i>
<i>Vietato fumare!</i>	=	<i>Забрането пушење!</i>
<i>Cominciammo a ripetere le lezioni.</i>	=	<i>Почнавме со повторување на лекциите.</i>

- прилог/ глагол :

<i>Avanti!</i>	=	<i>Продолжи!</i>
----------------	---	------------------

- глагол/прилог :

<i>Si alternavano nelle prediche</i>	=	<i>Наизменично се молеа.</i>
--------------------------------------	---	------------------------------

- прилог/придавка :

<i>cose da poco</i>	=	<i>небитни работи</i>
---------------------	---	-----------------------

- прилог/предлог :

<i>(..) E vedendoselo venire proprio incontro, fu assalito ad un tratto da mille pensieri (...) (A. Manzoni, I promessi sposi)</i>	=	<i>(...) И, кога го виде како се упатува кон него, одеднаш рој мисли му минаа низ главата (...)</i>
--	---	---

- прилог/придавка :

<i>un atteggiamento apertamente ironico</i>	=	<i>едно отворено иронично однесување</i>
---	---	--

- афирмативна /негативна форма :

<i>Prenda il suo tempo !</i>	=	<i>Не брзајте со одлуките !</i>
------------------------------	---	---------------------------------

- имплицитна форма / друга конструкција :

<i>Passate le feste, andremo negli Stati Uniti.</i>	=	<i>По празниците, ќе одиме во САД.</i>
---	---	--

- Имплицитна/експлицитна форма :

<i>Avendo salutato gli spettatori ha lasciato il palcoscenico.</i>	=	<i>Откако ги поздрави гледачите ја напушти сцената.</i>
<i>Vedendola, l'ho riconosciuta.</i>	=	<i>Кога ја видов, ја препознав.</i>
	=	<i>Кога ќе дојдеше времето за пишување на домашни задачи и</i>

<i>Sopraggiunta l'ora di preparare compiti e lezioni, mi ritiravo nella mia stanzetta.</i>		за учење на лекциите, се повлекував во мојата собичка.
--	--	--

- Глаголска придавка/ герунд:

<i>Comprese le donne.</i>	=	Вклучувајќи ги и жените.
---------------------------	---	---------------------------------

- Перифрастична конструкција/Проста глаголска форма :

<i>Andrea sta crescendo molto.</i>	=	Андреа брзо рас те.
------------------------------------	---	----------------------------

- Идно време/ веројатно (можеби) + сегашно време :

<i>Sarà ancora in ufficio.</i>	=	Веројатно (можеби) е сè уште на работа.
--------------------------------	---	--

- Глагол во инфинитив/ДА конструкција :

<i>Preferirei bere vino!</i>	=	Претпочитам да се напијам вино!
------------------------------	---	--

- Сојузен начин: /ДА конструкција :

(...) Aspettava che venisse la solita ora della gita in mare. Tutto ad un tratto (...) vide un giovane che tendeva la mano alla madre (...) e aspettò che la conversazione fosse finita . (A. Moravia, Agostino)	=	(...) Чекаше да дојде часот за вообичаениот излет на море. Наеднаш (...) виде како едно момче ѝ подава рака на мајка му (...) и почека да заврши разговорот.
--	---	--

Оригиналноста на италијанскиот во однос на прилозите се должи на употребата на деиктичките прилози (од грчки *deixis*, што значи «покажување со прст») од типот *via, fuori, giù, avanti, indietro* и др. Тие го дообјаснуваат видот на глаголот, му даваат конкретна индикација на движењето кое го придружува опишуваниот процес или ја прецизираат просторната ситуација. При преведување на македонски јазик прилогот исчезнува, но неговиот семантички набој се надоместува со употребата на глагол кој го води значењето:

<i>Dal cielo azzurro veniva giù una pioggia di capelli... (G. Rodari, Tante storie per giocare)</i>	=	<i>Дожд од шапки наѓаше од синото небо.</i>
--	---	--

<i>Quando i commilitoni lo ebbero portato via....</i>	=	<i>Кога неговите соборци го однесоа....</i>
--	---	---

Многу честа појава при преведувањето е и промената на редот на зборовите :

<i>Ci devo andare.</i>	=	<i>Треба да одам таму.</i>
<i>Mi ha mentito non glielo posso perdonare!</i>	=	<i>Ме излажа не можам да му го простам тоа.</i>
<i>Chi ha parlato per primo!</i>	=	<i>Кoj прв зборуваше!</i>

Италијанскиот и македонскиот јазик претпочитаат субјективно видување на реалноста, така што, во тој поглед, преминот од еден во друг јазик нема да претставува посебен проблем, како што може да се види од следните примери :

<i>Mi si sono appannati gli occhiali.</i>	=	<i>Ми се замаглија очилата.</i>
<i>Se tu mi vai via.</i>	=	<i>Ако ми заминеш.</i>

Кај времињата и начините нема автоматско совпаѓање меѓу италијанскиот и македонскиот јазик. Така во одредени случаи, италијанското сегашно време во индикативна форма одговара на македонското идно време, како што може да се забележи од примерот :

<i>Paghi tu, poi facciamo i conti.</i>	=	<i>Ти плати, подоцна ќе се пресметаме.</i>
---	---	---

И обратно, италијанското идно време може да одговара на сегашно време во македонскиот јазик :

<i>Sarà così ma non mi fido.</i>	=	<i>Можеби имаш право, но јас немам доверба.</i>
---	---	--

Кога станува збор за условните реченици воведени од условното *се*, италијанскиот јазик покажува сосема конкретна логичност во релацијата што ја воспоставува со темпоралните категории, и во овој случај имаме употреба на идно време во италијанскиот јазик додека во македонскиот употреба на сегашно време :

<i>Se tornerà in tempo, potremo vederli.</i>	=	<i>Ако се врати на време, ќе можеме да се видиме.</i>
---	---	--

Друга карактеристика на италијанскиот јазик е што ѝ дава предност на пасивната форма, за разлика од македонскиот кој пак многу повеќе ја користи активната форма :

<i>Proprio perché ritenevamo, in quanto commissione per i trasporti, pienamente condivisibile quanto affermato dalla Commissione, è stata approvata questa necessità della proroga e si è valutata la necessità di metterne in evidenza l'urgenza dell'approvazione.</i>	=	<i>Токму затоа што, како членови на комисијата за транспорт и врски, во целост се согласивме со мислењето на Комисијата, ја изгласавме потребата од продолжување и оценивме дека е неопходно истата итно да се усвои.</i>
--	---	--

Постојат транспозиции кои во голема мера ја менуваат смислата на исказот, иако не се менува генералното значење на дискурсот. Таква постапка е типична за преведување дијалози богати со реторички прашања и сл., сепак, не доаѓа до семантичко нарушување на дијалозите, како што може да се заклучи од следните примери :

<i>Sarebbe tale e quale. (I. Calvino, Il barone rampante)</i>	=	<i>Би сменило ли тоа нешто ?</i>
<i>Quante volte ve l'ho da di', Sor Commissario ? (C.E. Gadda, Quel pasticciaccio)</i>	=	<i>Сто пати ви го кажав тоа, господин комесару.</i>
<i>Che buon vento ?</i>	=	<i>Какво изненадување ?</i>

Друг доста чест тип на транспозиција е преминувањето од директен

во индиректен говор од типот :

<i>Ha detto : 'Sono raffreddata'.</i>	=	<i>Рече дека е настината.</i>
---------------------------------------	---	-------------------------------

Сретнуваме исто така примери на транспозиција од индиректен говор во говор наречен *слободен индиректен говор*, при што зависноста, главна реченица – подредена реченица, се анулира, како што може да се заклучи од следниот пример :

<i>Fece un rapido esame, se avesse peccato contro qualche potente, contro qualche vendicativo. (A. Manzoni, I promessi sposi)</i>	=	<i>Набрзина се преиспита : да не навредил некоја важна личност, некој осветољубив човек ?</i>
---	---	---

Со последниот вид на транспозиција дојдовме до промена на гледната точка, а оттаму и до поимот модулација. И, ако е точно, како што велат Шике и Пајар⁵ дека секое граматичко поместување меѓу два јазика претставува и модулација, кај последниот пример на транспозиција тоа е лесно воочливо. На пример претворањето на пасивната форма во активна, преминот од прашална во негативна форма и сл. воочлива е модулацијата која ја придружува транспозицијата.

Во врска со тоа можеме да заклучиме дека онаму каде што морфосинтаксичката промена резултира со измена на гледната точка, постапката на транспозиција се поклопува со онаа на модулацијата.

Од горенаведените примери може да се заклучи дека транспозицијата како преведувачка постапка се користи во голема мера при преведувањето од италијански на македонски јазик (во сите случаи на појава на асиметрија меѓу двата јазика), но, она што за нас, како наставник по странски јазик е од поголема важност, е што ваквата споредбена анализа е од голема корист при совладувањето на јазичните содржини од странскиот јазик.

⁵ H. Chuquet & M. Paillard (1987 : 10)

БИБЛИОГРАФИЈА

- ARCAINI, E. : *Analisi linguistica e traduzione*, Pàtron Editore, 1991, 323 p.
- АРСОВА-НИКОЛИЌ, Л. : *Преведување. Теорија и практика*, Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Скопје, 1999, 276 стр.
- BASSNETT, S. : *La traduzione. Teoria e pratica*, Bompiani, Milano, 1993.
- BENJAMIN, W. : “ La Tâche du traducteur ”, Œuvres, vol I, *Mythe et violence*, Paris, Denoël, 1971.
- BERTOZZI, R. : *Equivalenza e sapere traduttivo*, Edizioni universitarie di lettere, economia e diritto, Milano, 1999.
- DANCETTE, J. : “ La faute de sens en traduction “, *TTR* II. 2, 1989 : *L'erreur en traduction*, 83-99.
- DE MAURO, T. : “Sette forme di adeguatezza della traduzione”, in *Capire le parole*, Laterza, Bari, 1999.
- DELISLE, J. : *La traduction raisonnée*, Presses de l'Université d'Ottawa, Ottawa, 1993.
- ECO, U. : “ Riflessioni teorico-pratiche sulla traduzione”, in *Nergaard*, 1995, pp 121-146.
- OSIMO, B. : *Storia della traduzione. Riflessioni sul linguaggio traduttivo dall'antichità ai contemporanei*, Hoepli, Milano, 2002.
- SELESKOVITCH, D. : “L'enseignement de l'interprétation ”, in *L'enseignement de l'interprétation et de la traduction : de la théorie à la pédagogie*, (Edki. J. Delisle), *Cahiers de traductologie*, 4, Editions de l'Université d'Ottawa, Ottawa, pp. 23-46.
- ULRICH, M. (a cura di) : *Tradurre. Un approccio multidisciplinare*, UTET, Torino, 1997.